17 януари и разумната свобода

историческо есе

„Свободата е като стоката –
тя се харчи там, където има потреба от нея...”

Ралица Жекова, X „в” клас
ППМГ „Добри Чинтулов” - Сливен

Когато за първи път чух тази фраза на Захарий Стоянов, не я разбрах. Свободата, сравнена със стока?! Все по-често обаче се присещам за нея, особено в средата на януари, когато сливналии отбелязваме освобождението на града ни от османска власт. Защото въпреки нестихващата полемика за ролята на Русия в нашата история, Руско-турската война от 1877 - 1878 година ни дава това, от което имаме най-много потреба – *„свобода народна, свобода лична и свобода религиозна, с една дума, свобода человеческа”.**

Години наред, на 17 януари, ученици, местни обществеици, членове на родолюбиви организации и политически партии, увити в дебели шалове, с подплатени шапки и топли ръкавици, изминаваме обикновено заледения път от центъра на града до ветровитото площадче, където някога са били посрещнати руските освободителни войски. И по правило денят винаги е много лют – вятър фучи от Боаза, скреж и лапавица смразяват кожата, кишата и снега сковават нозете. И нашата учителка по история винаги парира ученическото мрънкане с една фраза: „Час на студа не е като да си минал Балкана в снега.”

Ден-два преди всеки 17 януари тя ни чете и дописката на Добри Минков, публикувана на 26.12.1877 г. във в. „Дейли нюз”, от която

разбираме следното: *„Градът Сливен представлява ужасно зрелище. Повече от 5000 жени и деца, дошли от околните разорени български села се скитат по улиците голи и боси, просят милостиня и мрат от глад и студ. Затворите са пълни с невинни българи и всеки ден бесят от тях по половин дузина. Откъто Сюлейман паша мина през Сливен, към края на септември, не по-малко от хиляда души затворници са били обесени сред бял ден... На 12 декември българските първенци на град Сливен, на брой двадесет и четири, бяха арестувани и хвърлени в затвора дето стояха три дни, след което ги закараха в Цариград, оковани във вериги двама по двама.”*** При бягството си от Сливен Садък бей, представител на военния съвет, оставя реки от кръв и повсеместна разруха. Запалени са Сарашката чаршия, училището в Клуцохор, Бакалската чаршия, барутния склад, наричан „Джепхане”. Изгарят 800 дюкяна и 100 къщи. На прага на новата 1878 г. Сливен е море от пламъци, локви от кръв и гъмжило от народ. Народ, оставил мило и драго и бягащ в Стара планина – единственото убежище от вражеския ятаган. По оголените клони на Стария бряст се полюшват прогнили въжета, а от недалечната кула на Атанас Часоправителя се разнася постоянен и тревожен камбанен звън – „Гори! Сливен гори!”

Старите българи обаче добре знаят – най-тъмно е преди разсъмване. Затова вярата не угасва в сърцата на сливналии. Чули са - откъде Търново идат русите, а с тях и свободата. Свобода - не дар, а жизнена потреба.

В навечерието на 17 януари няколко руски ескадрона под командването на майор Кардашевски, водени от сливналията Коста Карадимитров, влизат в Клуцохор. Следват ги 12 батальона под водачеството на ген. Делингсхаузен, ген. Безаев и полк. Бакланов. Иде и дружината на прославения войвода Панайот Хитов.

Всички те са посрещнати от екзалтираното множество в местността „Харамиите”, където днес се намира малкото площадче „17 януари” и скромният паметник на загиналите за свободата на родния ни град руски

солдати и български опълченци. И там, пред малката импровизирана арка, обграден от своите съграждани, носещи хляб, сол и десетки хоругви, застава народният поет. Немощен и почти сляп, Добри Чинтулов приветства на руски език слезлите от Балкана руски войници: *„Населението на нашия град почти половин век чака този радостен и тържествен ден. Живи са още старци, из паметта на които не е изтрито обещанието, дадено им през 1829 година от предводителя на руската армия Дибич Забалкански... Елате, елате, вие дългоочаквани и желани гости, пристъпете със смели сърца в нашия град. Неговото население, изнурено от тежките страдания, със сълзи на очите ви чака с разтворени обятия! ... Прочее, излекувайте неговите пресни и димящи рани с целителния балсам на разумната свобода!...”****

Така 17 януари 1878 година се оказва съдбоносна дата за града ни. Дата, белязана с особен знак – на страданието и възторга, на крехката надежда и възродените мечти. След нея Сливен, а скоро след това и България, възкръснали от пепелищата на робството, навлизат в своята дългочакана пролет.

Но пътят към тази пролет е труден и стръмен, какъвто е винаги пътят към свободата. Той минава през закътаните планински манастири, където оцеляват езикът и вярата ни. Лъкатуши по козите пътеки и непристъпните чукари на Балкана, за да отгледа духа ни и да съхрани силите ни. Като мътна река влачи труповете на дръзналите да мечтаят за свобода народни синове и дъщери. Разклонява се към Атонските планини, Белградските легии и Браилските кафенета.

За да избухне в онзи драматичен и огнен април на 1876 година – чрез родилния вик на една млада нация. Предизвикателен вик, стреснал Великите сили, извел силните на Европа от комфортното равнодушие, в което тънат след Пролетта на народите.

Тази пролет достигна и Балканите, но не бяла и чиста, а кървава и кална. Опушена в пепелищата на Сливен и Клисура, почернена от ужаса в Батак, Панагюрище и Перущица.

И пак напролет, преди 140 години, завърши войната - чакана, обещаваща надежда, носеща лелеяната свобода.

Война, спечелена не от генералите, а от онези хиляди безименни български опълченци, погинали на Шипка. От руските солдати, оставили костите си при Шейново. От румънските и финландските войници, паднали на редутите при Плевен. Подвиг, подплатен с огромни човешки жертви, ужаси и страдания.

Битки до смърт за всяка педя, паланка и град... София, Стара Загора, Филибѐ, Одрин...

И, слава Богу, пак напролет – Сан Стефано!

Затова нека на всеки 17 януари, ние, сливналии, да свеждаме глави пред всички, които сбъднаха възкресението българско, без значение дали те са монаси, революционери или народни будители, руси или българи!

И след минутата мълчание, нека с гордо вдигнати глави покажем, че и днес от „свобода народна, свобода лична и ... свобода человеческа” има потреба.

***** *из „Програма на БРЦК”*

**** ***Кирова, М., Георгиева, Р.*** *Възраждането за сливенския XVIII и XIX век – Исторически музей – Сливен, ИК”Жажда”, Сливен, 2004.*

***** ***Славов, Г.Сл.*** *, Бунтовният град – Издание на ОНС – Сливен, 1968.*